

**«8D02209 - Шығыстану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
Жетпісбаева Калғаш Бериковнаның «Парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербалды репрезентациясы» тақырыбындағы
диссертациялық жұмысына**

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ШҚІРІ

Р/н №	Өлшемшарттар	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертулі курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу) 1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Ұсынылып отырған диссертация ізденіс тақырыбының ғылымның даму бағыттарына және еліміздегі мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі жағынан талаптарға жауап береді. Атап айтсақ, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №248 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 - 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы және Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының «Білім және ғылым саласындағы зерттеулер» бағытына соның ішінде «Елдің зияткерлік әлеуеті» бойынша «Ғуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі және қолданбалы зерттеулер» бағытына сәйкес келеді. Отандық шығыстану ғылымында парсы мәдениеті мен тіліне қатысты ғылымның еңбектердің аса көп емес екендігі байқалады. Бұл сайып келгенде, аталмыш сала бойынша боданшак мамандарды даярлауда ғылымның ізденістердің қажеттігін алға тартады. Осы орайға, Жетпісбаева
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.

			Кагуаш Берикованын «Парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербалды репрезентациясы» тақырыбындағы диссертациясы мәдени лингвистика, лингвомәдениеттану, мәдениаралық коммуникация ғылым салаларына өз үлесін қосады және оның маңыздылығы ашылған.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертанттың өзі жазу деңгейі жоғары, академиялық жазу қағидастары мен стилін меңгерген, өзіндік сыни пікірі бар, ғылыми тілі жатық. Автордың зерттеу тақырыбын тандауы, лингвомәдени мәселелерді шешудегі өзіндік ғылыми пікірімен қорытылған зерттеу нәтижелері диссертанттың өзі жазу деңгейінің жоғары екендігін дәлелдейді.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген. 4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Диссертацияның өзектілігінің негізделгендігін зерттеу барысында қол жеткізілген ғылыми нәтижелерден көруімізге болады. Парсы тілінде көрініс тапқан мәдени концептілердің сараптамаcы адамзатқа тән дүниетанымдық ортақ белгілер мен көпғасырлық өркениет иелерінің өзіндік ерекшеліктерін мәдени лингвистика мен лингвомәдениеттану тоғысында қарастырып, олардың вербалды репрезентациясын зерттеу диссертацияның өзектілігі ретінде негізделген. Диссертация мазмұны ізденіс тақырыбын айқындайды. Нақтырақ айтсақ, <i>бірінші тарауда</i> ізденуші зерттеудің теориялық және әдіснамалық ұстанымдары негізделді; <i>екінші тарауда</i> парсы тіліндегі

		таным-тіл-мәдениет триадасына негізделген зерттеулерге шолу жасала отырып, зерттеу пәніне орай лингвомәдениеттану мен мәдени лингвистика саларының тоғысқан үлгісімен қатар мәдени концептілердің вербалды репрезентациялау формалары сарапталды; үшінші тарауда парсы дүниетанымындағы <i>суи</i> және <i>асыл тас</i> мәдени концептілерінің тілдегі көрінісі айқындалады.
4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Диссертацияның мақсаты мен міндеттері ізденіс тақырыбына сәйкес келеді.
1) сәйкес келеді;	1) сәйкес келеді;	Ұсынылып отырған зерттеудің парсы мәдени концептілерінің ұлттық-мәдени ерекшеліктерін <i>суи</i> және <i>асыл тас</i> концептілерін талдау негізінде анықтау мақсатына орай, ізденіс міндеттері айқындалған.
2) ішінара сәйкес келеді;	2) ішінара сәйкес келеді;	
3) сәйкес келмейді.	3) сәйкес келмейді.	
4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертация тараулары құрылымдық және логикалық тұрғыдан өзара байланысқан.
1) толық байланысқан;	1) толық байланысқан;	Диссертациялық жұмыстың құрылымы кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады.
2) ішінара байланысқан;	2) ішінара байланысқан;	Ізденіс барысында қол жеткізілген нәтижелердің ішкі бірлігін әр тараудың соңында берілген қорытындылары нақтылайды.
3) байланыс жоқ.	3) байланыс жоқ.	Ұсынылған ғылыми жұмыста зерттеу пәніне орай лингвомәдениеттану мен мәдени лингвистика салалары бойынша ғылыми еңбектерді сыни талдау негізінде
4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидағтар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидағтар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	
1) сыни талдау бар;	1) сыни талдау бар;	
2) талдау ішінара жүргізілген;	2) талдау ішінара жүргізілген;	

	3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	атапмыш салалар тоғысында интегративті модель дәйектелінген.
5. Ғылыми жанашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жана ма? 1) толығымен жана; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған ғылыми нәтижелер мен қағида-тардың жанашылдық деңгейі төмендегідей: -Лингвомәдениеттану мен Мәдени лингвистика салаларын тоғыстыра отырып айқындалған интегративті модельдің шығыстану ғылымы аясында ұсынылуы толығымен жана болып табылады; -парсы дүниетанымы шеңберінде мәдени концепт ретінде танылған <i>суу</i> және <i>асылмас</i> концептілерін парсы тілінде репрезентациялануының сарапталуы толығымен жана; -мәдени лингвистика зерттеулерінің парсы тілі материалдарымен толықтырылуы жанашылдығымен сипатталады; -<i>суу</i> және <i>асылмас</i> концептілерін парсы ұлттық мәдени болмысының айғақтарының бірі ретінде танылып, олардың тілдегі бейнесін талдауы толығымен жана.
	5.2 Диссертацияның қорытындылары жана ма?	Ізденуші тарапынан жүргізілген ғылыми-зерттеу жұмысы бойынша қорытындылары толығымен жана болып табылады. Атап айтсақ, Лингвомәдениеттану бағытындағы ғылыми еңбектерді сыни түрде сараптап отырып, ізденуші Мәдени лингвистика саласымен айырым бөлігілермен қатар, олардың ортақ ұстанымдарын айқындайды; зерттеу нәтижесінде интегративтік зерттеу
	1) толығымен жана;	
	2) ішінара жана (25-75% жана);	
	3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	

		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жана және негізделген бе? 1) толығымен жана; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жанасы 25%-дан кем).	моделін зерттеудің әліснамалық негізі ретінде ұсыналы; парсы мәдени концептілер аймағынан <i>ғұл және асыл тас</i> концептілері парсы ұлттық мәдени болмысында айрықша мәнге ие концептілер ретінде айқындалуы және олардың парсы тілінде репрезентациялану формаларының сарапталынуы толығымен жана деп бағалаймыз. Диссертацияда ұсынылған шешімдер жана және негізделген. Лингвомәдениеттану мен Мәдени лингвистика айырмашылықтары мен ортақ қағидалары осы сағаттардағы ізденістерді биометрикалық талдаудың әртүрлі межелері деңгейлері бойынша кешенді сараптама жасай отырып, зерттеу пәніне орай интерпративті модельдің ұсынылуы; <i>ғұл және асыл тас</i> парсылық мәдени концептілердің тілдегі бейнесі парсы тілінің ауқымды тілдік корпусы негізінде айқындалып саралануы жана және дәйекті.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (квалитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша дәрілік бағыттары үшін).	Зерттеу барысында алынған әрбір нәтиже ғылыми тұжырымдарға негізделген, зерттеу жұмысындағы қорытындылар мен тұжырымдардың барлығы мәдени лингвистика, лингвомәдениеттану ғылымдарындағы теориялар мен әдістерге негізделген ғылымдар ізденістеріндегі бағыттар мен пікірлерді сараптау және қарастырылып отырған тақырыпқа қатысты интерпративті модель ұсыну және сарапталып отырған концептілерге қатысты

		накты мәдени және тілдік деректерді талдау арқылы олардың шынайылық дәрежесінің жоғары болуы камтамасыз етілген. Қорғауға ұсынылып отырған диссертация бойынша сапалы зерттеу жүргізілген. Өйткені ізденуші аталмыш зерттеудің теориялық және әдістемелік негізін өзіндік сыни көзқарастарын білдіре отырып толыққанды пайымдаған, дереккөздерді мақсатқа сай талдап, қол жеткізген нәтижелерге сәйкес тұжырымдар жасаған. Бірінші тұжырымдама мәдени концептіні «белгілі бір мәдениет аясына топтасқан индивидтердің қоршаған әлемді тануы мен ұғынуы барысында концептуалдау үдерісінің нәтижесінде түзілетін, сол мәдениет өкілдеріне ортақ әрі уақыт өте келе мазмұны өзгеріп не жойылып отыратын менталды құрылым» ретінде айқындауы Мәдени лингвистика аясында орындалған көптеген зерттеулерді зерделей дәлелденген тұжырымдама деп санаймыз. Тривиалды емес деп бағалаймыз, өйткені бобиометрика арқылы әртүрлі межегер бойынша сараптай отырып, өзінің сыни көзқарасын білдіре отырып дәйектелінген. Аталмыш тұжырымдаманың жанашылдығы – мәдени концептінің динамикалық табиғатын айқындағанында. Екінші тұжырымда мәдени концептінің сипаттамасы айқындалған. Мәдени концептінің танымдық үдерістер
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жана ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жанашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар;	

			2) орташа; 3) кен 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	нәтижесінде символдық мәнге ие болуы. тілдік емес формаларда да көрініс табатындығымен қатар, трансформацияға ұшырайтын құрылым және тілде түрлі дискурстарда, тұрақты тіркестер формаларында репрезентацияланатыны дәлелденген. Үшінші тұжырым дәлелденген, өйткені танымдық концептуалдану үдеріс негізінде номинативтік бірліктердің түрлі тілден тыс факторлардың нәтижесінде мәдени концептілер категориясына өтуі мүмкіндігі шынайы. Төртінші тұжырым аясында мәдени концепт қоршаған әлемді категориялау, образды ойлау тәрізді танымдық үдеріс нәтижесі екендігі нақтыланған Мәдени концептілердің мәдени схема, мәдени метафора, мәдени символ формаларында кездесетіні нақты тілдік материалдар негізінде дәлелденген. Бесінші тұжырым табиғат элементтері категориясына жататын <i>су</i> мәдени концептісінің <i>асыл тас</i> мәдени концептісіне қарағанда тілдері репрезентациялану әлеуетінің жоғары екендігі парсы тілі корпусы негізінде жүргізілген салыстырмалы сараптау нәтижесінде шынайы дәлелденген. Алтыншы тұжырым: парсы мәдениеті мен тілінде көрініс тапқан мәдени концептілерді сараптай келе ізденуші <i>су</i> және <i>асыл тас</i> мәдени концептілерінің
--	--	--	---	--

			дүниетанымдық, эстетикалық, аксиологиялық, эмоционалдық мәні мен сипатын пары тілінде репрезентациялайтын ядролық мәдени концептілер деп айқындауы дәлелденген. 7.2. Тұжырымдар тривиалды емес, себебі әр қатидаттын жаңалығы дәлелденген. 7.3. Ұсынылған тұжырымдар жаңа деп танылады. Ізденуші пары мәдениеті мен тіліндегі мәдени концептілердің тілдегі репрезентациясы мәселелерін мәдени лингвистика, лингвомәдениеттану, когнитивтік лингвистиканың жаңа бағыттары, атап айтқанда аксиологиялық лингвистика, концептология, т.б. аясында жаңашыл ғылыми негізде зерттеген. 7.4. Тұжырымдардың қолдану деңгейі кен. өйткені ұсынылып отырған кешенді зерттеу тәсілін басқа да мәдени концептілер бойынша зерттеулерде қолдануға болады. 7.5. Зерттеу жұмысының тақырыбына қатысты бес ғылыми мақала жарияланып, ұсынылған тұжырымдар ғылыми мақалаларда дәлелденген. Атап айтқанда, диссертация тақырыбы бойынша Scopus халықаралық деректер базасына енгізілген басшылымдарда бір мақала. ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті бекіткен басшылымдарда үш мақала, халықаралық ғылым-практикалық конференция материалдарында бір мақала жарияланған.
--	--	--	--

8.	Дәйектілік қатидаты.	8.1 Әдіснаманы тандау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Диссертацияда зерттеудің әдіснамалық негізі нақты көрсетілген. Атап айтсақ, мәдени лингвистика, когнитивті лингвистика, лингвомәдениеттануға қатысты белгілі ғалымдар мен зерттеушілердің еңбектері негізге алынған.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) ия; 2) жоқ.	Диссертацияда зерттеу бағыттарына еңбектер базасын зерттеу бағыттарына қатысты метадеректерді жүйелеу, белсенді кілт сөздерді іріктеу мақсатында библиометрикалық талдау Vosviewer бағдарламасы негізінде жасалған. Сонымен қатар, жасанды интеллект құралдары талдау үдерісін ұйымдастыруда қосымша көмекші құрал ретінде пайдаланылған.
		1) ия; 2) жоқ.	Шығыстану бағытындағы атапмыш ізденіс аясында эксперименттік зерттеулер қарастырылмағанымен, ізденуші тарапынан жасалған теориялық қорытындылар мен ұсынылып отырған интегративті модель теоретикалық зерттеулерді талдау негізінде және парсы тілінде бейнеленген басты концептілер корпусық сараптама нәтижесінде айқындалып, олардың танымдық сипаты эмпирикалық зерттеулермен дәлелденген және расталған.
		1) ия; 2) жоқ.	Диссертациялық жұмыстағы манызды мәлімдемелер нақты да, сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған.
		8.4 Манызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Ізденіс барысында көп жеткізілген ғылыми пайымдаулар іріктей ғылыми әдебиеттерге
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	

			негізделген. Пайдаланылған әдебиеттер зерттеу тақырыбы аспектілеріне қатысты және әдеби шолуға жеткілікті, жапсырманың саны 211 ғылыми әдебиетті құрайды.
9	Практикалық құндылық қатидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар; 2) жоқ. 9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ. 9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертацияның теориялық маңызылығын мәдениет пен тіл өзара байланысын зерделеуінің отандық шығыстану ғылыми бағыттары теорияларының әрі қарай дамуына өзіндік үлес қосатындығында деп бағалаймыз. Ізденістің нәтижелерін парсы поэзиясы тілі, парсы әдеби мәтіндерінің лингвомедия астарын талдау және <i>таһыч – тил – мәдениет</i> арақатынасы мәселелері аясындағы арнайы курстарды даярдауға қолдануға болады. Ізденушінің практикалық ұсыныстары, сонымен қатар, ізденіс бағыты аясында айқындалған парсы тіліне қатысты болашақ зерттеу бағыттары (200-б.) жаңа болып табылады. Ғылыми стилі толық ұстанған, академиялық жазу сапасы жоғары. Диссертацияда қолданылған негізгі ғылыми ұғымдар, анықтамалар мен терминдер зерттеу тақырыбына сәйкес метатілді қамтылды. Диссертация құрылымы мен мазмұнын ресімдеу ғылыми жұмыстарға қойылатын талаптарға сәйкес келеді.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер	Диссертацияға ескертулер мен ұсыныстар:	Диссертацияға ескертулер мен ұсыныстар: - концептілерді тілдік тұрғыда талдау барысында жұмыстың теориялық негізінде

		нақты да сыни тұрғыда айқындалған мәдени копниция, мәдени қолтағардың мен-мағынасын ашуға термевиятылық талдауды қолдану тереңде жатқан танымдық, аксиологиялық деректерге жо-л ашар еді;
		- қорғауға ұсынылған тұжырымдарда зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелердің қорытынды мәлімдемелері ретінде толыққанды берілгені жөн деп санаймыз;
		Аталмыш ескертпелер диссертация мазмұнына аса бір нұқсан келтірмейді. ұсыныс ретінде қабылдауға болады.
12.	Докторант макалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация макалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	Диссертация тақырыбы бойынша Scopus халықаралық деректер базасына енгізілген басылымдарда 1 мақала, ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қаптамасыз ету комитеті бекіткен басылымдарда 3 мақала, халықаралық ғылым-практикалық конференция материалдарында 1 мақала жарияланған. Ізденушінің шетелдік және отандық ғылыми басылымдарда жарияланған ғылыми макалалары зерттеу тақырыбына сәйкес және ғылым деңгейі жоғары.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	«Парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербодылы репрезентациясы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысты аяқталған, ғылым нәтижелері бар ізденіс деп бағалай отырып, оның авторы Жетпісбаева Қадауш Бериковнаға «8D02209 – Шығыстану» мақалалығы

		Бойынша философия докторы (PhD) Дрежесіні беруге лайық деп бағалайтын.
--	--	---

Ресми рецензенті:

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университеті
филология ғылымдарының докторы, профессор

Айбарша Ислам

18 мамыр, 2026 жыл

Койылған А. Мамбетов
қолтаңбасын растаймын
Қадрлар бөлімінің инспекторы
Подпись Мамбетов А. заверяю
Инспектор отдела кадров А.В.